

Božji kult je veoma ozbiljan čin

»Bogoslužni čin poprima ljepši oblik kad se služba Božja obavlja svečano s pjevanjem uz prisustvovanje svetih službenika i živo sudjelovanje puka« (SC, br. 113).

U audijenciji od 7. veljače ove godine, članovima diecezanskih liturgijskih konferencija Italije, Sv. Otac je rekao: »Dobro raditi znači tražiti da ne samo u velikim crtama slijedimo liturgijsku obnovu, nego također pristupimo minucioznom ostvarenju pojedinosti: kretnji, glasu, izgovoru, službenicima oltara, pjevačima (oh, koliko nam je na srcu liturgijsko pjevanje, a koliko je nažalost još daleko od one punine rezultata što smo ih mi željeli)«. Pri koncu govora je nadodao: »Mise za mlade su odlična inicijativa, koje srdačno preporučamo gdje god su one bez polemičkog duha, s obzirom na druge mise, u kojima nema onih novosti koje unakazuju slavljenje mise, oslobađajući, tekst, obred, glazbu ili pjesme te nagovor svih važećih normi a sa željom da se misa prilagodi modernom mentalitetu«.

Ove riječi Sv. Oca dale su povoda nekim novinarima za veoma tendenciozne zaključke. Slijedećeg dana novine su izašle s bučnim naslovima: »Papa je odobrio misu beat. ye-ye . . .« Sv. Otac ni jednom riječi nije spomenuo misu beat. ye-ye . . . On hvali inicijativu mise mladih kao što bi mogao govoriti i o misi za umjetnike, izletnike, zaručnike . . .

Ali nažalost na misama mladih često se pjeva i svira ono što Sv. Otac ne želi i ne misli pod riječima liturgijsko pjevanje. Jasne su riječi Sv. Oca: »daleko od novosti koje mijenjaju bit služenja sv. mise, oslobađajući je . . . u glazbi i pjevanju«. Francuski episkopat je zabranio svaku vrst zabavne glazbe za vrijeme liturgijskih čina. Predsjedništvo talijanskih biskupskih konferencija kaže: ». . . Tako nastaju one oštećene, bezbojne i bučne mise u kojima, da bi se nadoknadila osiromašena površnost cjeline, sve završava naglašavanjem posve nevažnih elemenata ili nekritičkim uvođenjem ekscentričnih i proizvoljnih oblika. Tu je podrijetlo tzv. »Beat misa« ili »ye-ye misa« ili spontano stvorenih misa«.

Propagatori lake glazbe traže da se moramo odreći zajedničkog pučkog pjevanja — crkvene pučke popijevke — a prihvatiti solističko pjevanje na koje narod refrenom odgovara. Svečana liturgi-

ja katoličke Crkve — i prije ovih novatora — posjeduje zajedničko pučko pjevanje svih vjernika i oblike respensorijalno-antifonalnog pjevanja. Respensorijalno-antifonalno pjevanje je temeljna forma mnogih oblika liturgijske glazbe. Uzmimo za primjer formu litanije: oblik stalnog i nepromjenjivog odgovora na razne zazive sadrži u sebi grandiozne mogućnosti izražaja. Na isti način bi se mogle skladati: ulazna, prikazna i pričesna pjesma, gdje bi narod refrenom odgovarao na pjevanje zboru, što je dobro i umjetnički vrijedno i kao i kad solist pjeva. Respensorijalno i antifonalno pjevanje ima svoju veliku umjetničku i formalnu vrijednost koja sa sobom donosi osvježanje i raznolikost u liturgijskoj glazbi. Oni koji su protiv zajedničkog pučkog pjevanja za vrijeme svetih čina, koji su protiv crkvene pučke popijevke, protive se želji i direktivama koncila o sudjelovanju svih vjernika, pače i crnaca, te stoljetnoj praksi i kod nas Hrvata o crkvenoj pučkoj popijevci. »Neka se pomno gaji pobožno pučko pjevanje tako, da bi i u raznim bogoslužnim činima mogli zaoriti glasovi vjernika prema propisima i odredbama rubrika« (SC, br. 118). »Budući da u nekim krajevima, osobito onim misijskim žive narodi s vlastitom glazbenom predajom. . . nek se toj glazbi prizna njezina vrijednost i dade odgovarajuće mjesto kako u oplemenjivanju njihova vjerskog osjećaja tako i u prilagođavanju bogoštovlja njihovu shvaćanju, u skladu s čl. 39 i 40« (SC, br. 119).

Crkvena pučka popijevka je tek na II vatikanskom koncilu postala jednom od vrsti liturgijske glazbe, Pijo XII po prvi put je spominje i preporuča kao liturgijsku glazbu na Cvjetnicu u procesiji palama u obnovljenoj svetoj Sedmici 1955. godine.

Da se narod navikne zajednički pjevati u crkvi za vrijeme liturgijskih obreda, treba dugi niz godina. Da jedna crkvena pjesma postane zaista crkvena pučka popijevka, treba je dugo pjevati, prenositi s generacije na generaciju. Laka glazba — pjesma godine — brzo se nauči, traje par godina i više je nitko ne pjeva: zastarjela je i izišla iz mode; svijet traži novu pjesmu . . . Sudjelovanje naroda u pjevanju kod svetih čina bitna je oznaka postkoncilske liturgijske glazbe. Izbor crkvene pučke popijevke temelji se na potrebi, sposobnosti i mo-

gučnosti puka. Time se vrijednost crkvene glazbe neće umanjiti pa će se od ove osnovne-primitivne forme razviti nove kompozicije, novi oblici, »nove harmonije«.

Repertoar pučkog pjevanja — zajedničko pjevanje — moramo njegovati, gajiti i stalno novim liturgijskim pjesmama popunjavati i unapređivati. O važnosti i uzvišenosti pučkog pjevanja u liturgiji talijanski biskupi kažu: »Glazbeni izražaj ima u liturgiji, osobito u misi, sakramentalnu vrijednost. Pjesma i glazba izražavaju zajednicu, promiču jedinstvo i potiču molitvu. Liturgijsko pjevanje cijele zajednice je svečana i dojmliiva molitva. Pjevanje je preporučeno svim vjernicima, i svi bi vjernici morali biti odgojeni u pjevanju, a naročito mladi jer njih je lakše odgojiti, jer je njihova izvedba spontanija i njihov primjer djelotvorniji. Neka pjeva zajednica mladih ne samo jedna grupica«.

Ovaj novi aspekt i nova praksa u postkonzilskoj liturgiji donio je sa sobom pravi automatizam: logična i naravna posljedica ujedinjenja puka Božjeg. Najjednostavniji i prvi način sudjelovanja jest onaj pradavni odgovor na zaziv: Gospodin s vama — i s duhom tvojim tj. dijalog celebranta i vjernika. Prvi dio glazbene stope, porast tj. arza nalazi svoje smirenje završetak-odgovor u tezi. Savršen pozdrav i odgovor na pozdrav! S njime počinje prvi, intimni, psihološki kontakt između svećenika i vjernika. Razgovor postaje pažljiv, uho i svijest se otvaraju da prime riječi, riječi Božje što slijede u svetoj liturgiji. Za glazbu to označuje karakter, profil, nivo i savršeni dijalog između svećenika i puka; donosi pripremu, koncentraciju i kompenetraciju u duh teksta što ćemo ga čitati, pjevati i meditirati.

Veoma je zanimljiva razlika što je Sv. Otac postavlja između dvije riječi u liturgiji: glazba i napjev. On razlikuje vokalnu glazbu od instrumentalne. Dakle i instrumentalna glazba — ako nije čisto liturgijska — može krivotvoriti obnovljene liturgijske obrede. Preuranjen je zaključak onih koji iz papinih riječi zaključuje da imamo još jednu vrst glazbe uz gregorijanski koral, klasičnu i modernu polifoniju, crkvenu pučku popijevku i crkvenu glazbu za orgulje. Ni koncil, ni Sv. Otac, ni kongregacija obreda nisu zabavnu glazbu s pobožnim tekstom ubrojili u liturgijsku glazbu. Jacques Chailley kaže da je zabavna glazba u svojoj biti anti-konciljska.

Alain Danielou tvrdi da se je i kod pogana prije Krista uvijek razlikovala religiozno-ritualna glazba od svjetovne koja se izvažala kod raznih

drugih prigoda. Kršćanstvo je od svog početka težilo za spiritualizacijom kulta (»pravi štovaoci štovat će Oca u duhu i istini«). Liturgijska glazba u prvim stoljećima kršćanstva zadojena je tim istim duhom. Sv. Pavao duhovno pjevanje smatra inspiriranim i naziva ga karizmatičnim darom. Ono je spiritualno, unutarnje, duhovno više nego ijedno drugo religiozno pjevanje bilo židova bilo pogana. Sveti Oci iz prva četiri stoljeća kod slavlja kršćanskih agapa i ostalih crkvenih obreda izravno zabranjuju sve instrumente a flautu posebno kao instrument koji se upotrebljava kod plesa. Sv. Ambroz, koga nazivaju »najveći glazbenik kod Svetih Otaca«, drži da je nemoguće spojiti crkveno liturgijsko pjevanje i bilo koji instrument: »Hymni dicuntur et tu citharam tenes? Psalmi canuntur, et tu psalterium sumis aut tympanum?« (Ne Elia et jesu-nio, br. 55).

Mi dandanas ne dijelimo doslovno mišljenje Sv. Otaca, ali nam je jasno da instrumentalna i vokalno-instrumentalna glazba — a želimo je izvoditi za vrijeme liturgijskih čina — mora biti duhovna i liturgijska, te da uzdiže duše vjernika prema nebu. Talijanski biskupi sa zasjedanja od 15. ožujka ove godine izdali su slijedeće saopćenje o instrumentalnoj glazbi u liturgiji: »Što se instrumentata tiče, oni doista moraju biti »instrumenti« tj. sredstva u službi svetog čina, u službi riječi, živog sudjelovanja zajednice, a ne sredstva za spektakularnost liturgije. Međutim, često izgleda kao da se specifičnost »mise za mlade« sastoji u upotrebi ovog ili onog instrumenta. O tome su već data prikladna načela koja treba samo ponoviti: »U latinskoj Crkvi neka se uvelike cijene orgulje sa sviralama, tradicionalni glazbeni instrument čiji je zvuk kadar pridonijeti znatan sjaj obredima Crkve, snažno pridizati duše k Bogu i nebeskim stvarima« (SC. 102); »U dopuštanju upotrebe glazbenih institucija i u samom upotrebljavanju tih instrumentata neka se vodi računa o obilježju i predaji pojedinih naroda. Ipak, instrumenti koji su po općem sudu i općoj praksi isključiva svojina profane glazbe, neka se potpuno udalje iz svakog liturgijskog čina« (IMS, 63).

Tko od jutra do večeri, u kući, uredu, školi-na poslu . . . preko radija, gramofona, televizije . . . neprestano sluša pjesme godine: Zagreb, Opatija, Split, Krapina . . . kad dođe u crkvu želi mira, sa-branosti, duhovnog ugođaja . . . Varamo se kad mislimo da ćemo duše mladih pridobiti ako za vrijeme liturgijskih čina izvodimo pop, hipi, ye-ye . . . glazbu. Mladi su je zasićeni. Ta ih glazba duhom

prenosi iz crkve u zabavne dvorane i lokale. Da nam ne bi mladi jednom kad odrastu spočitnuli kako smo ih krivo odgajali!

U prošlim stoljećima su po crkvama za vrijeme liturgijskih obreda pjevali glasoviti pjevači i pjevačice divne melodije, operne arije. Svijet im se divio i mase su hrlile u crkve da ih sluša, a iz crkve su izlazili da možda nisu bili niti svijesni da je na nekom oltaru bila sv. misa. Najžalosniji i najeklatantniji primjer takve liturgijske glazbe dogodio se kad je M. Baldi za Rosinijevu misu zadušnicu na svete tekstove postavio melodije od arija iz raznih njegovih opera (1869). Kako bi danas izgledao neki sveti liturgijski čin kad bi za ulaznu, prikaznu i pričesnu pjesmu uzeli napjev pjesme godine iz Krapine; za stalne dijelove mise: Gospodine smiluj se, Slavu, Svet Jaganjče postavili melodiju od zabavnih napjeva iz Opatije; za Očenaš melodije sa splitskog festivala i t. d. »Cecilijanci su se borili protiv koncertne glazbe kod sv. mise — što je često puta bila prava umjetnost — a mi se danas moramo boriti protiv zabavne glazbe u liturgiji koja nema ništa zajedničkog s umjetnošću« (A. Renzi).

Je li moguće liturgijsku glazbu zavesti u zabavne, plesne dvorane? Možemo li pri liturgijskim činima ugodni miomiris tamjana zamijeniti kolonjskom vodicom?

Pitali su jednog talijanskog glazbenika što misli o liturgijskoj glazbi u liturgiji. On je odgovorio: »Ako hoćemo da liturgija postane laka stvar, tada nužno moramo preko svete mise zavesti »laku glazbu«. Ali ako je liturgija — kako su nas uvijek učili — i mora biti — stvar ozbiljna, važna, tada laku glazbu nužno i bezuvjetno moramo odstraniti. Nažalost danas liturgija: »vidit gentes ingresses Sanctuarium suum, de quibus praeceperas, ne intrarent in ecclesiam tuam!« (Lam. I. 10) (BC br. 5, str. 145).

Temeljno načelo svakog umjetničkog djela jest izraziti osjećanje, čuvstva, ideje . . . što ih je umjetnik postavio za cilj pri stvaranju umjetničkog djela. Svrha liturgijske glazbe jest da liturgijskim tekstovima dade život, snagu, da ih protumači vjernicima na prihvatljiviji način; ona vjernicima pomaže da ugodnije, žarče, srdačnije . . . mole za vrijeme liturgije.« Pjevanje mora promicati molitvu, a ne da je ometa. U tom pogledu bilo je previše zloupotrebe, sve s izlikom da se u glazbenom pogledu liturgija učini življom i prihvatljivijom za mlade, a profanirala se sakralnost slavljenja« (BKI, br. 2).

Današnjem nemirnom svijetu koji živi u stalnoj revoluciji, omladini koja protestira na sve, treba pružiti stvari zaista autentične, nepatvorene, sigurne; ne patvorene, provizorne, beznačajne, stalnost i načelnost u vjeri, u moralu, u vladanju . . . i u umjetnosti. Mladi poznaju umjetnost mnogo više nego mi i mislimo. Milko Kelemen, naš najpoznatiji kompozitor avangardne muzike za zabavnu glazbu, ovo kaže: »Imamo nevjerojatno mnogo novih kompozitora zabavne muzike i za svakog od njih moglo bi se reći da je već zvijezda. Prati ga veliki publicitet . . . Čini se kao da samo zabavna muzika zanima naše ljude, osobito mlade. A nije tako«. (Vjesnik, 8. rujna 1970, str. 7).

Moderna umjetnička glazba i laka glazba nije ista stvar. Crkva ne samo da pripušta nego i preporučuje liturgijske skladbe u modernom, suvremenom stilu »moderna polifonija«. Koncil je posebno naglasio da današnjem čovjeku govorimo njegovim jezikom, pače svakom narodu njegovim načinom izražavanja. Autentični crnački »spirituals« su puni dubokog religioznog osjećaja.

Mons. Vallainc, upravitelj ureda za štampu Sv. Stolice, na pitanje jednog novinara 12. lipnja ove godine, je li misa uz pratnju jazz glazbe u kontrastu s liturgijskim načelima, odgovorio je:

1) Valjanost instrukcije o glazbi u svetoj liturgiji još je uvijek na snazi, i ako su je oni kojima se žuri, proglasili (»preživjelom — Mons. Vallainc im poručuje: »Ne smijemo zaboraviti propis koji još nije dignut, jer je vječito suvremen u svojoj razboritosti, prema kojem instrumenti koji se pripuštaju u božanskom kultu ostavljeni su »sudu i privoli kompetentnih teritorijalnih crkvenih vlasti, ali samo ako su prikladni svetom činu i zaista uzdižu pobožnost vjernika« (IMS, br. 62).

2) Što se tiče neograničene vlasti teritorijalnih vlasti upozorava biskupe na shodnost da »biskupi moraju voditi računa o sklonosti i tradiciji naroda. Ipak pravilo kojeg se moraju držati kad daju sud o shodnosti uvijek ostaje, da moraju dobro razlikovati sveto od profanog, i prema tome ostaje na snazi i propis spomenute instrukcije: instrumenti, koji su po općem sudu i općoj uporabi vlastiti profanoj glazbi, nek budu potpuno vani svakog liturgijskog čina te pobožnih i svetih vježbi« (IMS, br. 63).

Danas se mnogo govori i raspravlja: zašto sveto mora biti rastavljeno od profanoga. Ali, eto, još jednom je to načelo naglašeno od »viših krugova«. Ne mogu nas zadovoljiti razlozi onih koji kažu da je zastarjela razlika između liturgijske i svjetovne glazbe. Mogu se mijenjati oblici liturgijske glazbe, ali iz toga zaključiti da je zastario princip da razlikujemo liturgijsku glazbu od svjetovne ne bi bio u skladu s Aristotelovom logikom: *latius hos quam praemissae conclusio non vult*.